

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi Energiamarkkinavirastosta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki Energiamarkkinavirastosta.

Nykyisin sähkömarkkinoiden toimintaa valvovan sähkömarkkinakeskuksen tehtävää ehdotetaan laajennettavaksi maakaasumarkkinoiden toiminnan valvontaan. Samalla sähkömarkkinakeskuksen nimi muutettaisiin Energiamarkkinavirastoksi.

Hallitus antaa vuoden 1999 aikana eduskunnalle esityksen maakaasumarkkinalaiksi. Lailla pantaisiin täytäntöön maakaasun sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston

direktiivi. Energiamarkkinavirasto hoitaisi maakaasumarkkinalain mukaiset valvonta- ja muut viranomaistehtävät, jotka ovat suurelta osin samanlaisia kuin sähkömarkkinalaissa säädetyt viranomaistehtävät.

Esitys liittyy valtion vuoden 2000 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lain voimaantuloajankohdasta ehdotetaan säädettäväksi asetuksella. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan viimeistään samanaikaisesti maakaasumarkkinalain kanssa.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1	2. Esityksen vaikutukset	5
SISÄLLYSLUETTELO	2	3. Asian valmistelu	5
YLEISPERUSTELUT	3	4. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	5
1. Nykytila ja ehdotetut muutokset	3	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	6
1.1. Sähkömarkkinalaki ja sähkömarkkinakeskus	3	1. Lakiehdotuksen perustelut	6
1.2. Ehdotettavasta maakaasumarkkinalaista	3	2. Voimaantulo	6
aiheutuvat muutostarpeet	3	LAKIEHDOTUS	7
1.3. Keskeiset ehdotukset	4		

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila ja ehdotetut muutokset

1.1. Sähkömarkkinalaki ja sähkömarkkinakeskus

Sähkömarkkinalaki (386/1995) tuli voimaan 1 päivänä kesäkuuta 1995. Lailla avatiin maamme sähkömarkkinat kilpailulle sähkön tuotannon, myynnin ja ulkomaankaupan osalta. Sähköverkkotoiminta jäi edelleen monopoliasemaan, mutta verkonhaltijoiden oli avattava verkkonsa kaikkien halukkaiden käyttöön. Sähköverkot muodostavat markkinapaikan, jonka tulee kohtuullista korvausta vastaan palvella sähkökaupan osapuolia tasapuolisin ehdoin.

Verkonhaltijat tarvitsevat toiminnalleen luvan. Paikallisille jakeluverkonhaltijoille on luvassa määritelty maantieteelliset vastuualueet, joilla niiden tulee liittää kaikki verkkopalvelujen tarvitsijat verkkoonsa. Kantaverkonhaltija on luvassa määrätty vastaamaan maamme sähköjärjestelmän teknisestä toimivuudesta ja käyttövarmuudesta sekä huolehtimaan valtakunnalliseen tasevastuuseen kuuluvista tehtävistä. Kanta- ja alueverkon johdojen (jännite vähintään 110 kilovolttia) rakentamiseen tarvitaan lupa.

Verkonhaltijoille on asetettu myös muita vaatimuksia. Niiden on julkistettava yrityksen hinnoittelua, taloutta ja tehokkuutta koskevia tietoja. Verkkotoiminta tulee eriyttää kirjanpidollisesti sähköyrityksen muusta toiminnasta.

Samassa yhteydessä perustettiin sähkömarkkinakeskus, joka toimii sähkömarkkinalaissa tarkoitettuna sähkömarkkinaviranomaisena. Sen tehtävänä on valvoa sähkömarkkinoita ja edistää sähkömarkkinoiden toimivuutta. Sähkömarkkinakeskuksen toiminnasta säädetään sähkömarkkinakeskuksesta annetussa laissa (387/1995) ja sähkömarkkinakeskuksesta annetussa asetuksessa (444/1995).

Sähkömarkkinakeskus hoitaa sähkömarkkinalaissa ja sen nojalla säädettyjä viranomaistehtäviä. Se myöntää sähköverkkoluvat ja sähköjohtojen rakentamisluvat lukuun ottamatta rajajohtoja, joiden rakentamisluvat

myöntää kauppa- ja teollisuusministeriö. Keskus valvoo, että verkonhaltijat noudattavat toiminnassaan sähkömarkkinalain säännöksiä kuten sitä, että verkkopalvelujen ehdot ovat tasapuolisia ja hinnoittelu kohtuullista. Verkonhaltijat ja sähkön vähittäismyyjät toimittavat myyntiehtonsa ja -hintansa sähkömarkkinakeskukselle. Verkonhaltijat toimittavat keskukselle myös toimintansa tunnuslukuja sekä eriytetyt tilinpäätöksensä. Sähkömarkkinakeskus laatii sille toimitetuista tiedoista yhteenvetoja ja julkaisuja.

Sähkömarkkinakeskuksen tehtävänä on myös seurata sähkömarkkinoiden yleistä kehitystä ja tehdä esityksiä lainsäädännön kehittämiseksi, antaa lausuntoja toimialaansa liittyvistä asioista, avustaa kauppa- ja teollisuusministeriötä sähkömarkkinoiden valvontaan liittyvien asioiden valmistelussa sekä seurata alan kansainvälistä kehitystä ja pitää yhteyttä kotimaisiin ja ulkomaisiin viranomaisiin.

Sähkömarkkinakeskuksen päällikkönä on johtaja, jonka valtioneuvosto nimittää. Huh-tikuun 1999 lopussa keskuksessa oli yhteensä 11 pysyvää ja yksi määräaikainen virka.

Sähkömarkkinakeskus on nettobudjetoitu virasto. Sen vuotuiset menot ovat olleet alle 5 miljoonaa markkaa. Pääosan menoistaan keskus kattaa perimillään lupa- ja muilla päätösmaksuilla sekä verkonhaltijoilta peritävillä, vuotuisilla valvontamaksuilla. Maksut määrätään kauppa- ja teollisuusministeriön päätöksellä. Vuonna 1998 keskuksen menot olivat 4,2 miljoonaa markkaa, mikä kattiin kokonaan päätös- ja valvontamaksuilla.

Sähkömarkkinakeskuksen tulostavoitteet asetetaan kauppa- ja teollisuusministeriön ja sähkömarkkinakeskuksen vuosittain sopimassa tulostavoitesopimuksessa.

1.2. Ehdotettavasta maakaasumarkkinalaista aiheutuvat muutostarpeet

Hallitus antaa vuoden 1999 aikana eduskunnalle esityksen maakaasumarkkinalaiksi. Lailla pantaisiin täytäntöön maakaasun sisä-

markkinoita koskevista yhteisistä säännöistä annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 98/30/EY. Direktiivissä luodaan yhteiset säännöt maakaasun siirrolle, jakelulle, toimitukselle ja varastoinnille. Direktiivin tavoitteena on avata maakaasumarkkinat kilpailulle. Direktiivissä sallitaan Suomelle väliaikaisia poikkeuksia eräistä direktiivin säännöksistä. Direktiivissä veloitetaan kuitenkin saattamaan voimaan muun muassa liiketoimintojen avoimuutta ja eriyttämistä koskevat säännöt sekä valitsemaan kaasumarkkinoiden avaamismallin.

Maakaasumarkkinalaki sisältäisi säännöksiä muun muassa verkonhaltijoille kilpailun edistämiseksi asetettavista velvoitteista, liiketoimintojen eriyttämisestä ja kirjanpidon avoimuudesta, maakaasuverkkoliiketoimintaa koskevasta lupajärjestelmästä sekä markkinoiden avaamistavasta.

Yleisvalvonta lain tavoitteiden toteutumisesta kuului kauppa- ja teollisuusministeriölle. Käytännön valvontatehtävät hoitaisi maakaasumarkkinaviranomainen. Maakaasumarkkinaviranomaisen tehtävänä olisi valvoa maakaasumarkkinalain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamista. Se myöntäisi verkkoluvat ja eräitä poikkeuslupia.

Maakaasumarkkinaviranomaiselle tulisi toimittaa voimassa olevat myyntiehdot ja -hinnat, eriytettyjen toimintojen tilinpäätökset sekä verkkotoiminnan tehokkuutta, laatua ja kannattavuutta kuvaavia tunnuslukuja. Saamiensa tietojen pohjalta viranomainen laatisi ja julkaisisi luetteloja, yhteenvetoja ja analyysseja.

Maakaasumarkkinaviranomainen valvoisi muun muassa verkkoon pääsyn ehtojen syrjimättömyyttä, verkkopalvelujen hinnoittelun ja myyntiehtojen kohtuullisuutta ja tasapuolisuutta.

Maakaasumarkkinaviranomaisen menot katettaisiin lupa- ja muilla päätösmaksuilla sekä valvottavilta perittävillä vuotuisilla valvontamaksuilla.

1.3. Keskeiset ehdotukset

Maakaasumarkkinaviranomaisen valvontatehtävät olisivat suurelta osin samanlaisia kuin sähkömarkkinaviranomaisen. Niinpä onkin perusteltua, että maakaasumarkkinaviranomaisena toimisi nykyinen sähkömarkkinaviranomainen, sähkömarkkinakeskus.

Nykyisin maakaasuasioita käsitteleviä viranomaisia ovat turvatekniikan keskus, kil-

pailuvirasto sekä kauppa- ja teollisuusministeriö. Turvatekniikan keskus valvoo maakaasulaitteistojen turvallisuutta. Se myöntää luvat maakaasuputkistojen rakentamiseen. Kauppa- ja teollisuusministeriö käsittelee maakaasuputkistojen maankäyttöoikeuksien lunastusluvat. Luvat myöntää valtioneuvosto. Kummankaan mainitun viranomaisen nykyiseen toimintaan ei maakaasumarkkinoiden valvontaa ole järkevää yhdistää.

Maakaasuliiketoiminta on Suomessa tällä hetkellä sekä valtakunnallisen siirtoverkkoliiketoiminnan osalta monopolitoimintaa, johon voidaan soveltaa kilpailunrajoituksista annettua lain (480/1992) säännöksiä. Sähkömarkkinaviranomaisen organisatorista asemaa selvitettyä oli kilpailuvirasto yhtenä vaihtoehtona. Hallituksen esityksessä laiksi sähkömarkkinakeskuksesta (HE 202/1994 vp) todettiin kilpailuviraston osalta muun muassa, että sähkömarkkinoiden valvonta edellyttää varsin intensiivistä yhteen taloudellisen toiminnan alueeseen kohdistuvaa valvontaa. Kilpailuviraston työssä sähkömarkkinalain mukaiset tehtävät vaatisivat kansantaloudellista merkitystään suuremman osuuden viraston kokonaisresursseista ja saattaisivat siten aiheuttaa ongelmia viraston resurssien tasapuolisessa käytössä. Sähkömarkkinoiden valvonta olisi asiakasrahoitteista, kun muu kilpailuviraston toiminta on pääasiassa budjettirahoitteista.

Maakaasumarkkinoiden viranomaisvalvontaan esitetään samaa mallia, jota sähkömarkkinoiden valvonnassa jo käytetään.

Hallinnollisilta kustannuksiltaan edullisin ja käytännössä ainoa tarkoituksenmukainen vaihtoehto on, että sähkömarkkinakeskus toimii myös maakaasumarkkinaviranomaisena. Sähkömarkkinakeskuksen saavuttama asiantuntemus sähkömarkkinoiden valvonnasta voidaan hyödyntää maakaasumarkkinoiden valvonnassa. Koska sähkömarkkinat ja maakaasumarkkinat on avattu kilpailulle samojen periaatteiden mukaisesti, ovat myös valvontaviranomaisen tehtävät molemmilla sektoreilla suurelta osin samanlaiset.

Sähkömarkkinakeskuksen tehtäviin ehdotetaan lisättäväksi ehdotetun maakaasumarkkinalain mukaiset maakaasumarkkinaviranomaisen tehtävät. Samalla ehdotetaan, että sähkömarkkinakeskuksen nimi muutetaan Energiamarkkinavirastoksi, joka kuvaa paremmin viraston uutta tehtäväkenttää. Lakiteknilisesti on tarkoituksenmukaista, että

annetaan uusi laki Energiamarkkinavirastosta ja samalla kumotaan sähkömarkkinakeskuksesta annettu laki.

2. Esityksen vaikutukset

Sähkömarkkinakeskuksen nykyisiä resursseja on lisättävä sille säädettäväksi ehdotettujen uusien tehtävien hoitamiseksi. Lisähenkilöstön tarpeeksi on arvioitu alkuvaiheessa enintään kolme henkilöä. Lisäksi tarvitaan ulkopuolisia konsulttipalveluja maakaasumarkkinoita koskeviin selvityksiin. Yhteensä nämä merkitsevät alkuvuosina runsaan miljoonan markan vuotuista lisäkustannusta sähkömarkkinakeskuksen menoihin.

Lisäkustannukset katettaisiin pääosin maakaasumarkkinoiden lupa- ja muilla päätösmaksuilla sekä valvottavilta perittävillä vuotuisilla valvontamaksuilla. Vuoden 2000 osalta maakaasumarkkinoiden valvontatehtävien kustannukset katettaisiin kuitenkin valtion talousarviosta, koska valvontamaksujärjestelmää ei voida käynnistää vielä vuonna 2000. Päätösmaksut sen sijaan perittäisiin jo vuonna 2000.

Sähkömarkkinakeskuksen nykyinen henkilöstö jatkaisi Energiamarkkinavirastossa vanhoina työntekijöinä eikä esityksellä olisi vaikutuksia sähkömarkkinakeskuksen johtajan ja muun nykyisen henkilöstön asemaan. Sähkömarkkinakeskuksen henkilöstölle on pidetty yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa annetun lain (651/1988) perusteella tilaisuus, jossa käsiteltiin sähkömarkkinakeskuksen tehtävien laajentumista.

3. Asian valmistelu

Kauppa- ja teollisuusministeriön asettama työryhmä, jonka tehtävänä oli tehdä ehdotus

hallituksen esitykseksi maakaasumarkkinalaiksi, ehdotti, että maakaasumarkkinaviranomaisena toimisi sähkömarkkinakeskus. Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi Energiamarkkinavirastosta valmisteltiin virkatyönä kauppa- ja teollisuusministeriössä.

Luonnoksesta pyydettiin lausunnot seuraavilta tahoilta: valtiovarainministeriö, kauppa- ja teollisuusministeriön markkinaosasto, kilpailuvirasto, kuluttajavirasto, sähkömarkkinakeskus, sähkömarkkinakeskuksen henkilöstö, Energia-alan Keskusliitto ry, Gasum Oy, Keskuskauppakamari, Maakaasuyhdistys ry, Suomen Kaukolämpö ry, Suomen Kuntaliitto, Sähköenergialiitto ry, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto ry, Oljy- ja Kaasualan Keskusliitto ry.

Lausunnoissaan energia-alan yhdistykset ja Gasum Oy pitivät maakaasumarkkinoiden ehdotettua valvontaa liian raskaana ja valvontaresursseja liian suurina. Sähkömarkkinakeskus ja sen henkilöstö puolestaan katsovat, että maakaasumarkkinoiden valvontaan on saatava riittävät resurssit, mikä merkitsee vähintään kolmen henkilön lisäystä virastoon. Myös Sähköenergialiitto korostaa riittävien resurssien takaamista.

4. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Hallitus antaa vuoden 1999 loppupuoliskolla eduskunnalle esityksen maakaasumarkkinalaiksi. Laki Energiamarkkinavirastosta on tarkoitettu tulemaan voimaan viimeistään samanaikaisesti maakaasumarkkinain kanssa.

Tämä esitys liittyy valtion vuoden 2000 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

1 §. *Tehtävät.* Sähkömarkkinakeskuksen tehtäviin lisättäisiin ehdotettavassa maakaasumarkkinalaisia säädettävät viranomais-tehtävät. Samalla keskuksen nimi muutettaisiin Energiamarkkinavirastoksi, joka kuvaa paremmin viraston laajennettua tehtäväkenttää.

2 §. *Hallinnollinen asema.* Energiamarkkinaviraston ohjaus ja valvonta kuuluisivat valtioneuvoston ohjesäännön (1522/1995) mukaan sähkömarkkina- ja maakaasumarkkina-asioita käsittelevälle ministeriölle. Voimassa olevan ohjesäännön 23 §:n mukaan ne kuuluvat osana energia-asiaryhmää kauppaja teollisuusministeriön toimialaan.

3 §. *Johtaja.* Kuten nykyisinkin Energiamarkkinaviraston päällikkönä toimisi johtaja, joka vastaisi viraston toiminnasta suoraan kauppaja teollisuusministeriölle. Johtajan tehtävistä ja nimittämisestä säädettäisiin asetuksella. Johtajan virka on valtion virkamiesasetuksen (971/1994) 1 §:ssä mainittu, välittömästi ministeriön alaisen viraston päällikön virka, jota ei eritellä valtion talousarviossa.

4 §. *Tarkemmat säännökset.* Tarkemmat säännökset Energiamarkkinaviraston tehtävistä, organisaatiosta, hallinnosta ja henkilöstöstä annettaisiin asetuksella. Asetuksella säädettäisiin tarkemmin muun muassa viraston tehtävistä, johtajan kelpoisuusvaatimuk-

sista, sijaisuudesta ja tehtävistä, asioiden ratkaisemisesta sekä työjärjestyksestä.

5 §. *Voimaantulo.* Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan asetuksella säädettävänä ajan-kohtana.

2. Voimaantulo

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan viimeistään samanaikaisesti maakaasumarkkinalain kanssa. Ehdotus laiksi Energiamarkkinavirastosta on tarkoitettu käsiteltäväksi ja hyväksyttäväksi valtion vuoden 2000 talousarvioesityksen yhteydessä. Maakaasumarkkinalakiehdotuksen käsittely eduskunnassa voi kestää niin kauan, että laki Energiamarkkinavirastosta on vahvistettava ennen sen hyväksymistä. Tästä syystä ehdotetaan, että Energiamarkkinavirastosta ehdotetun lain voimaantuloajankohdasta säädettäisiin asetuksella.

Tällä lailla kumottaisiin sähkömarkkinakeskuksesta annettu laki ja sen voimaantuloasetus sekä sähkömarkkinakeskuksesta annettu asetus.

Mitä muualla lainsäädännössä säädetään sähkömarkkinakeskuksesta, koskisi tämän lain tultua voimaan Energiamarkkinavirastoa.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki**Energiamarkkinavirastosta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tehtävät

Sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvontaa varten sekä sähkömarkkinoiden ja maakaasumarkkinoiden toimivuuden edistämiseksi on Energiamarkkinavirasto.

Energiamarkkinaviraston tehtävänä on toimia sähkömarkkinalaissa (386/1995) tarkoitettuna sähkömarkkinaviranomaisena ja maakaasumarkkinalaissa (/) tarkoitettuna maakaasumarkkinaviranomaisena. Virasto hoitaa sähkömarkkinalaissa ja maakaasumarkkinalaissa ja niiden nojalla säädettyjä viranomaistehtäviä sekä edistää sähkömarkkinoiden ja maakaasumarkkinoiden toimintaa.

Lisäksi Energiamarkkinavirastolle voidaan antaa muita sen toimialaan soveltuvia tehtäviä siten kuin siitä erikseen säädetään.

2 §

Hallinnollinen asema

Energiamarkkinaviraston ohjaus ja valvonta kuuluu kauppaja- ja teollisuusministeriölle.

3 §

Johtaja

Energiamarkkinaviraston päällikkönä on johtaja, jonka tehtävistä ja nimittämisestä säädetään asetuksella.

4 §

Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset Energiamarkkinaviraston tehtävistä, organisaatiosta, hallinnosta ja henkilöstöstä annetaan asetuksella.

5 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan asetuksella säädettyään ajankohtana.

Tällä lailla kumotaan:

1) sähkömarkkinakeskuksesta 17 päivänä maaliskuuta 1995 annettu laki (387/1995);

2) sähkömarkkinakeskuksesta annetun lain voimaannpanosta 24 päivänä maaliskuuta 1995 annettu asetus (443/1995); sekä

3) sähkömarkkinakeskuksesta 24 päivänä maaliskuuta 1995 annettu asetus (444/1995) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Mitä muualla lainsäädännössä säädetään sähkömarkkinakeskuksesta, koskee tämän lain tultua voimaan Energiamarkkinavirastoa.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 3 päivänä syyskuuta 1999

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Kauppaja- ja teollisuusministeri *Erkki Tuomioja*

